

תנ"ך

לבתי ספר דתיים

הוראות לנבחן

א. משך הבחינה: שעותיים.

ב. מבנה השאלון ומפתח ההערכה: בשאלון זה ארבעה פרקים.

פרק ראשון	—	דברים	—	$(15 \times 1) + (15 \times 2)$	—	45	נקודות
פרק שני	—	מלכים ב, ירמיה, יחזקאל	—	(15×2)	—	30	נקודות
פרק שלישי	—	עזרא ונחמיה	—	(15×1)	—	15	נקודות
פרק רביעי	—	שאלת נושא	—	(10×1)	—	10	נקודות
						100	נקודות
						סה"כ	

ג. חומר עזר מותר בשימוש: תנ"ך שלם בלי פירושים.

כתוב במחברת הבחינה בלבד, בעמודים נפרדים, כל מה שברצונך לכתוב בטייטה (ראשי פרקים, חישובים וכדומה).
רשום "טייטה" בראש כל עמוד טייטה. רישום טייטות כלשהן על דפים שמחוץ למחברת הבחינה עלול לגרום לפסילת הבחינה!

ההנחיות בשאלון זה מנוסחות בלשון זכר ומכוונות לנבחנות ולנבחנים כאחד.

בהצלחה!

פרק ראשון — דברים (45 נקודות)

בפרק זה עליך לענות על שאלה 1 (שאלת חובה — 15 נקודות),

ועל שתיים מן השאלות 2-5 (לכל שאלה — 15 נקודות).

1. יחידת "מות משה" — שאלת חובה (15 נקודות)

א. (1) התורה עוסקת במות משה בפרק ל"ב, פסוקים מ"ח-נ"ב, ובפרק ל"ד, פסוקים א'-ה'.

הסבר מדוע התורה עוסקת פעמיים במות משה.

(2) ציין שני הבדלים בין התיאור בפרק ל"ב ובין התיאור בפרק ל"ד.

(5 נקודות)

ב. (1) "וַיֵּרְאֵהוּ ה' אֶת כָּל הָאָרֶץ" (פרק ל"ד, פסוק א').

רש"י: "הראהו כל ארץ ישראל בשלוותה והמציקין העתידין להיות מציקין לה".

על פי רש"י, כתוב מה הראה ה' למשה, וציין דוגמה אחת לכך.

(2) רמב"ן: "הראהו כל נחלת ישראל".

על פי רמב"ן, כתוב בלשונך מה הראה ה' למשה, והסבר מדוע הראה לו זאת.

(6 נקודות)

ג. רלב"ג (לפרק ל"ד, פסוק ו'): "וַיִּקְבֹּר אֹתוֹ בְּגִי בֶּאֱרֶץ מִזֶּבֶחַ מִלִּפְנֵי יְהוָה וְלֹא יָדַע אִישׁ אֶת קְבֻרָתוֹ עַד הַיּוֹם הַזֶּה" –

זה עניין נפלא מאוד, כי התורה ביארה מקום הקבר לפי מה שאפשר, ועם זה סיבב ה' יתעלה שלא יהיה מקום קברו נודע וניכר לאחד מהאנשים. והנה עשה זה ה' יתעלה, כי אולי אם ייוודע מקום קברו, יטעו הדורות הבאים ויעשו ממנו אלוה מצד [...] הנפלאות שעשה. [...] ולזה עשה ה' יתעלה שקבר אותו על דרך המופת, לא נגע בקבורתו אחד מהאנשים".

(1) "התורה ביארה מקום הקבר לפי מה שאפשר". הוכח דברים אלה מן הפסוקים.

(2) הסבר את החשש שבא לידי ביטוי בדברי הרלב"ג.

(4 נקודות)

ענה על שתיים מן השאלות 2-5 (לכל שאלה – 15 נקודות).

2. יחידת "פתח תפתח"

עיינ בפרק כ"ד, פסוקים י'-י"ג ופסוקים י"ט-כ"ב.

א. (1) מהו האיסור הכתוב בפסוקים י"ב-י"ג? בתשובתך הסבר את המילים "עבוט" ו"כבוא השמש".

(2) — "וּבִרְכָּךָ וְלֹךְ תִּהְיֶה צְדָקָה" (פסוק י"ג).

"וברכך" — מי יברך את מי?

— רש"י: "וברכך – ואם אינו מברכך, מכל מקום 'ולך תהיה צדקה'".

לפי רש"י, מדוע נאמר בתורה "ולך תהיה צדקה"?

(6 נקודות)

ב. (1) — מה משותף למצוות הכתובות בפסוקים י"ט-כ"א?

— "וְשִׁכַּחְתָּ עִמָּךְ בְּשָׂדֶה לֹא תָשׁוּב לְקִחְתּוֹ" (פסוק י"ט).

כתוב הלכה אחת הנלמדת מן המילים המודגשות בקו.

(2) "לִמְעַן יְבָרְכֶךָ ה' אֱלֹהֶיךָ בְּכָל מַעֲשֵׂה יָדֶיךָ" (פסוק י"ט).

רש"י: "אף על פי שבאת לידו שלא במתכוון קל וחומר לעושה במתכוון".

כתוב על איזו מצווה ברכה זו מובטחת, והסבר את הקל וחומר שרש"י לומד מפסוק זה.

(5 נקודות)

ג. "וְזָכַרְתָּ כִּי עֶבֶד הָיִיתָ בְּאֶרֶץ מִצְרַיִם עַל כֵּן אֶנֶכִּי מִצְוֶה לַעֲשׂוֹת אֶת הַדָּבָר הַזֶּה" (פסוק כ"ב).

רש"י: "על מנת כן פדיתיך לשמור חוקותיי, אפילו בדבר שיש בו חסרון כיס".

ספורנו: "וזכרת כי עבד היית – והיית צריך אז [במצרים] לעוללות בציר".

על פי כל אחד מן הפרשנים, הסבר את הקשר בין העבדות במצרים ובין המצוות שעוסקות בעזרה לחלשים.

(4 נקודות)

3. יחידת "לא תוכל להתעלם"

עיין בפרק ט"ז, פסוקים י"ח-כ'.

א. "שֹׁפְטִים וְשֹׁטְרִים תִּתֵּן לָךְ בְּכָל שְׁעָרֶיךָ אֲשֶׁר ה' אֱלֹהֶיךָ נָתַן לָךְ לְשִׁבְטֶיךָ" (פסוק י"ח).

(1) מהו התפקיד של ה"שופטים", ומהו התפקיד של ה"שוטרים"?

(2) מדוע יש צורך במינוי שופטים "לשבטיך" ולא די למנות שופטים "בכל שעריך"? ענה על פי אחד מן הפירושים

שלמדת.

(5 נקודות)

ב. "צֶדֶק צֶדֶק תִּרְדֹּף" (פסוק כ').

(1) על פי ההקשר של פסוק י"ט, מי מצווה בציווי "צדק צדק תרדף" שבפסוק כ'? נמק את תשובתך.

(2) רש"י: "הלוח אחר בית דין יפה".

ספורנו: "כשתיתן לך שופטים... בחר את היותר שופטי צדק".

על פי כל אחד מן הפרשנים, מי מצווה בציווי "צדק צדק תרדף"?

(6 נקודות)

ג. "שֹׁפְטִים וְשֹׁטְרִים תִּתֵּן לָךְ בְּכָל שְׁעָרֶיךָ... וְשֹׁפְטוּ אֶת הָעָם מִשְׁפַּט צֶדֶק" (פסוק י"ח).

"כלי יקר": "ביאור העניין הוא שפסוק זה ציווי למי שיש סיפק בידו [שיש לו יכולת] למנות דיינים, שימנה אותם

על מנת שיהיו דיינים ולא יחניפו אפילו לזה הממנה אותם... ונמשך בזה בקל וחומר, שישפטו את כל העם

משפט צדק, כי אם לא יחניפו גם לך קל וחומר לכל העם".

(1) לאיזה מן הפירושים שבסעיף ב דומה הפירוש של ה"כלי יקר"? הסבר את תשובתך.

(2) באר את הקל וחומר שבדברי ה"כלי יקר".

(4 נקודות)

4. יחידת "ההנהגה"

- א. (1) I. הסבר מהו ההבדל העקרוני בין ההנהגה במדבר להנהגה בארץ-ישראל.
 II. העתק את הפעולות שלפניך, וכתוב ליד כל אחת מהן אם היא קשורה להנהגה במדבר או להנהגה בארץ-ישראל.

— ירדת מן מן השמיים

— הגנה באמצעות ענני כבוד

— נטיעת עצים באדמה

— הוראת משפטי התורה לעם מפי הכוהנים

— מינוי מלך

— ריכוז סמכויות ביד מנהיג אחד

- (2) כתוב יתרון אחד של ההנהגה בארץ-ישראל על ההנהגה במדבר, וכתוב חיסרון אחד של ההנהגה בארץ-ישראל לעומת ההנהגה במדבר.

ענה על פי מה שלמדת או על פי דעתך.

(6 נקודות)

- ב. בתנ"ך בא לידי ביטוי המתח בין ההנהגה של מלך בשר ודם ובין ההנהגה של ה'.

(1) עיין בשמואל א, פרק ח', פסוקים ב'-ח'. מהו היחס למלך בשר ודם על פי פסוקים אלה? בסס את דבריך על הכתוב.

(2) עיין במלכים א, פרק ג', פסוקים ה'-י"ד. מהו היחס למלך בשר ודם על פי פסוקים אלה? בסס את דבריך על הכתוב.

(5 נקודות)

- ג. רלב"ג: "מצד היות מלך בישראל יקרה בסוף שיגלו ישראל מעל אדמתם, כי זה היה סיבה שיסורו בני ישראל מאחרי ה' יתעלה. והינה הודיעם זאת כדי שיתנו זה ישראל אל ליבם ולא יפנו לשאול להם מלך".

(מעובד על פי רלב"ג, "התועלת השלישי" לדברים, פרק ל"ג)

(1) על פי רלב"ג, מהי הסכנה במלכות של מלך בשר ודם?

(2) בסס את דברי הרלב"ג על המסופר במלכים ב, פרק כ"א, פסוקים ז'-י"ד.

(4 נקודות)

5. יחידת "דיני מלחמה"

עיין בפרק כ', פסוקים י'-י"ח.

א. רמב"ן (לפסוק י'): "קריאת השלום אפילו במלחמת מצווה היא".

(1) בפסוק י' ובפסוק י"ז כתובים שני ציוויים הסותרים לכאורה זה את זה.

— מה הם שני הציוויים?

— על פי רמב"ן, הסבר כיצד ייתכן ששני הציוויים חלים במלחמת מצווה.

(2) על פי שיטת רמב"ן, ציין הבדל אחד בין היחס הנדרש מעם ישראל כלפי עמים רחוקים ובין היחס הנדרש מהם

כלפי עמי כנען.

(6 נקודות)

ב. "וְנִשְׁמַרְתָּ מִכָּל דְּבַר רָע" (פרק כ"ג, פסוק י').

(1) רמב"ן: "והנכון בעיניי בעניין המצווה הזאת כי הכתוב יזהיר בעת אשר החטא מצוי בו".

על פי רמב"ן, מדוע יש צורך באזהרות רבות דווקא בשעת מלחמה?

(2) על פי התורה, יש להתנהג באופן מוסרי גם במהלך מלחמה.

הבא שתי דוגמאות לציוויים כאלה מלבד הקריאה לשלום, והסבר כל אחת מן הדוגמאות.

(5 נקודות)

ג. רש"ר הירש (לבראשית, פרק מ"ט, פסוק ז'): "סבורות המדינות והאומות כי טובת הכלל מקדשת את הכול.

עורמה ואלים שבעי הפרט, עונשם בוז ותלייה, הרי [אבל] אם רק נעשו לטובתה המדומה של המדינה יש

לתת את שכרם [...] הינה צוואת היסוד של עם ישראל [...] [דורשת ש] גם בחיי הכלל ולמען הכלל יש לטהר –

לא רק את המטרות – אלא גם את הדרכים והתחבולות".

(1) מהי הסברה המוטעית של אומות העולם על פי רש"ר הירש, ומהי העמדה של רש"ר הירש בנוגע לסברה זו?

(2) על פי מקור שלמדת ביחידת "דיני מלחמה", בסס את דברי הרש"ר הירש, או הקשה על דבריו.

(4 נקודות)

פרק שני — מלכים ב, ירמיה, יחזקאל (30 נקודות)

ענה על שתיים מן השאלות 6-8 (לכל שאלה — 15 נקודות).

6. ירמיה, פרק ז', א'-י"א

א. (1) אל מי פונה ירמיהו בנבואה זו, ומדוע הוא פונה דווקא אליהם?

(2) "היכל ה' היכל ה' היכל ה' הָמָה" (פסוק ד').

על פי פירוש אחד שלמדת, מדוע ירמיהו חוזר על ביטוי זה שלוש פעמים?

(5 נקודות)

ב. (1) עיין בפסוק ט'.

בפסוק זה יש רשימה של חטאים שעליהם הנביא מוכיח את בני ישראל. ברשימה זו יש חטאים המזכירים

את הציוויים בעשרת הדיברות (**שמות**, פרק כ', פסוקים ב'-י"ד).

על פי מה שלמדת, מהו ההבדל בין רשימת החטאים ובין הציוויים שבעשרת הדיברות, ומה אפשר ללמוד

מהבדל זה?

(2) עיין בפסוקים י'-י"א.

מהו הביטוי החוזר בפסוקים אלה, וכיצד לומד ממנו המלבי"ם (לפסוק י"ב) "כי כבר נסתלקה שכינה על ידי

עוונותיכם"?

(6 נקודות)

ג. (1) עיין ב**תהלים** פרק נ"א, פסוקים י"ח-י"ט, וב**ירמיה** פרק ז', פסוקים ח'-י'.

על פי כל אחד מן המקורות, מה קודם להקרבת קורבנות?

(2) "תפילות כנגד תמידין [קורבנות] תיקנום" (תלמוד בבלי, מסכת ברכות, דף כ"ו, ע"ב).

על פי הדעה שכיום התפילות מחליפות את הקורבנות, הסבר מה אפשר ללמוד על התפילה מן הפסוקים

ב**תהלים** אָן **בירמיה**.

(4 נקודות)

7. ירמיה, פרק כ"ז

א. (1) עיין בירמיה, פרק כ"ז, פסוקים ב'-ו'.

מי הם העמים המבקשים למרוד בבבל, ומדוע היה חשוב לעמים אלה שמלך יהודה ישתף פעולה איתם, על פי הגאוגרפיה האזורית?

(2) עיין בפסוקים י"ב-ט"ו.

מלך יהודה התלבט אם להשתתף במרד.

מה הייתה ההנחיה של ירמיהו למלך יהודה, ומדוע החליט המלך לא לפעול על פי הנחיית ירמיהו?

(5 נקודות)

ב. (1) עיין בירמיה, פרק כ"ז, פסוקים א'-י"ד. כיצד המעשה הסמלי שעשה ירמיהו מביע את תוכן נבואתו?

(2) עיין בירמיה, פרק כ"ח, פסוקים א'-י"א. כיצד השתמש חנניה בן עזור באותו הסמל של ירמיהו כדי להביע

מסר מנוגד למסר של ירמיהו?

(6 נקודות)

ג. עיין בנבואת ההקדשה של ירמיהו בפרק א', פסוקים ד'-י"ג.

מצא שתי נקודות דמיון בין נבואה זו שבה הִתְמַנָּה ירמיהו לנביא לבין מילוי תפקידו בפועל בפרק כ"ז, פסוקים א'-ט"ו.

צטט את הביטויים מנבואת ההקדשה, והסבר כיצד הם באים לידי ביטוי בפרק כ"ז.

(4 נקודות)

8. יחזקאל, פרקים ל"ו-ל"ז

א. עיין בפרק ל"ו, פסוקים א'-ט"ו.

(1) בפסוקים אלה מתואר הניגוד בין המצב בארץ-ישראל בתקופת הנביא לבין מצב זה בעתיד.

הסבר כיצד ניגוד זה בא לידי ביטוי בשני תחומים. בסס את דבריך על הפסוקים.

(2) המילים 'יען' ו'לכן' חוזרות על עצמן בפסוקים אלה. הסבר את תפיסת העולם שבאה לידי ביטוי במילים אלה.
(6 נקודות)

ב. (1) עיין במקור שלפניך, מתוך התלמוד הבבלי, מסכת סנהדרין, צ"ח, ע"א:

"אמר רבי אבא: אין לך קץ מגולה מזה, שנאמר: 'ואתם הרי ישראל ענפכם תתנו ופריכם תשאו לעמי ישראל כי קרבו לבוא' (יחזקאל, ל"ו, ח)".
על פי רבי אבא, הסבר את משמעות הפסוק.

(2) גם בפרק ל"ז, פסוקים ט"ו-כ', יחזקאל מזכיר עצים בנבואתו. מה העצים מבטאים בנבואה זו?
(5 נקודות)

ג. עיין בפירוש רמב"ן לויקרא, פרק כ"ו, פסוק ט"ז:

"ושממו עליה אויביכם' היא בשורה טובה מבשרת בכל הגלויות שאין ארצנו מקבלת את אויבינו וגם זו ראייה גדולה והבטחה לנו כי לא תמצא בכל היישוב [העולם המיושב] ארץ אשר היא טובה ורחבה ואשר הייתה נושבת [מיושבת] מעולם והיא חרבה כמוה כי מאז יצאנו ממנה לא קיבלה אומה ולשון וכולם משתדלים להושיבה [ליישב אותה] ואין לאל ידם [אין ביכולתם]".

(1) מהי התופעה ההיסטורית שרמב"ן מתאר?

(2) על פי רמב"ן, הסבר כיצד הפסוק "ושממו עליה אויביכם" הוא ברכה לעם ישראל.
(4 נקודות)

פרק שלישי — עזרא ונחמיה (15 נקודות)

בפרק זה עליך לענות על אחת מן השאלות 9-10 (15 נקודות).

9. עזרא — הצהרת כורש וראשית שיבת ציון

- א.** (1) — על פי פרק א', פסוקים ב'-ד', ציין שתי זכויות שניתנו ליהודים בהצהרת כורש.
- על פי מה שלמדת, ציין זכות לאומית אחת שלא ניתנה להם.
- (2) בנבואת הנחמה של ירמיהו (**ירמיה**, פרק ל"א, פסוק כ') נאמר: "שׁוּבִי בְּתוֹלַת יִשְׂרָאֵל שְׁבִי אֶל עֲרִיךְ אֱלֹהֶיךָ".
- על פי **עזרא**, פרק ב', מהו הביטוי שמוכיח כי נבואה זו התקיימה בראשית ימי שיבת ציון?
- (7 נקודות)
- ב.** (1) מי היו נבוכדנאצר, כורש וששבצר, ומהו הקשר של כל אחד מהם לכלי המקדש המושבים לירושלים?
- (2) — על פי פרק ג', מי הם שני המנהיגים שעמדו בראש העלייה לארץ-ישראל?
- על פי מה שלמדת, מהו הייחוס של כל אחד מן המנהיגים, ומה הן הציפיות שייחוס זה מעורר?
- (8 נקודות)

10. נחמיה, פרקים א'-ב'**א. תפילתו של נחמיה**

- עיין בפרק א', פסוקים ה'-י"א.
- (1) מה גרם לנחמיה להתפלל?
- (2) נחמיה התפלל פעמים רבות בתקופה שבה הוא הנהיג את העם.
- הבא דוגמה נוספת לאירוע שנחמיה התפלל בו, וכתוב את הרקע לתפילה זו.
- לדעתך, מה אפשר ללמוד על נחמיה מריבוי התפילות שלו?
- (8 נקודות)

ב. חוכמתו המדינית של נחמיה

- (1) עיין בפרק ב', פסוקים א'-ח'.
- כיצד באה לידי ביטוי חוכמתו המדינית של נחמיה בשיחתו עם המלך? הבא שתי דוגמאות.
- (2) הבא דוגמה לפעולה אחרת שבה באה לידי ביטוי חוכמתו המדינית של נחמיה, והסבר מה אפשר ללמוד ממנה על חוכמתו המדינית.
- (7 נקודות)

פרק רביעי — שאלת נושא (10 נקודות)

ענה על שאלה 11 — שאלת חובה.

11. שבעים שנה למדינת ישראל

א. בראשית ימי שיבת ציון התגשמו כמה מנבואות הגאולה, אולם נוצר פער בין הציפייה לגאולה השלמה ובין ההתגשמות החלקית שלה.

על פי **עזרא**, פרקים א'-ג', ציין שתי דוגמאות לפער זה. (3 נקודות)

ב. "לנגד עינינו הולכות ומתמלאות הבטחות הנצח של נביאי ישראל" (מתוך דבריו של הרב יצחק הלוי הרצוג בסוף שנת תש"ח).

כתוב חיבור קצר (באורך של שבע עד עשר שורות), ובחיבורך התייחס לשאלה באיזו מידה אפשר לראות במדינת ישראל את ההתגשמות של נבואות הגאולה היום, שבעים שנה אחרי הקמת המדינה.

בחיבורך התייחס לנבואות שנראה שהתגשמו וגם לנבואות שנראה שטרם התגשמו. בסס את דבריך על הכתוב בשלוש מן הנבואות האלה:

- **דברים**, פרק ל', פסוקים א'-י'
 - **ירמיה**, פרק ל"ב, פסוקים ל"ז-מ"ד
 - **יחזקאל**, פרק ל"ז, פסוקים א'-י"ד
 - **יחזקאל**, פרק ל"ז, פסוקים ט"ו-כ"ח
- (7 נקודות)

בהצלחה!